

(263. 1.)

GELEIDENDE BRIEF.

Aan
de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

26 November 1918.

Ondergeteekenden hebben de eer ingevolge art. 87 van het Reglement van Orde, aan de Kamer een voorstel van wet aan te bieden, strekkende tot wijziging en aanvulling van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek omtrent de erfopvolging en de legitieme portie.

De Memorie van Toelichting, welke het wetsontwerp vergezelt, bevat de gronden waarop het rust.

TREUB.
DE BUISONJÉ.
DE GROOT.
TER HALL.
Abr. STAALMAN.
WIJK.

(263. 2.)

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is, het wettelijk erfrecht van de bloedverwanten in de zijlinie tot de bloedverwanten in den tweeden graad en hunne nakomelingen te beperken, het erfrecht van natuurlijke, wettiglijk erkende kinderen te herzien, aan den langstlevenden echtgenoot en aan den Staat een erfrecht bij versterf toe te kennen en in verband daarmede de bepalingen omtrent de legitieme portie en enkele andere met een en ander samenhangende bepalingen van het Burgerlijk Wetboek te wijzigen;

Handelingen der Staten-Generaal. Bijlagen. 1918—1919.

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I.

In art. 878 van het Burgerlijk Wetboek wordt tusschen de woorden: „heeft” en „geen overgang”, ingevoegd: „behoudens het erfrecht van den Staat”.

Art. 879 van dat wetboek wordt gelezen:

Tot de erfenis worden door de wet geroepen de wettige en natuurlijke bloedverwanten, de langstlevende echtgenoot en de Staat, volgens de hierna vastgestelde regelen.

Het laatste lid van art. 880 van dat Wetboek vervalt.

Art. 892 van dat wetboek vervalt.

Art. 897 van dat wetboek wordt gelezen:

Alle erfenissen welke voor een gedeelte aan bloedverwanten in de opgaande lijn te beurt vallen, worden in twee gelijke deelen gekloofd, waarvan het eene aan de nabestaanden in de vaderlijke en het andere aan die in de moederlijke lijn te beurt valt, behoudens de bepalingen in de artikelen 901, 902 en 906 voorkomende.

De erfenis kan alleen uit de eene tot de andere lijn overgaan, als er in eene der beide liniën geen bloedverwant in de opgaande lijn gevonden wordt.

Het opschrift van de tweede afdeeling van titel XI van boek II van het Burgerlijk Wetboek wordt gelezen:

Van de erfopvolging in de wettige nederdalende lijn, door den langstlevenden echtgenoot, in de wettige opgaande lijn en door wettige broeders en zusters en hunne nakomelingen.

Art. 899 van dat wetboek wordt gelezen:

De artikelen van deze en de volgende afdeeling gelden met inachtneming van de bepalingen voorkomende in de vierde afdeeling van dezen titel.

Art. 899 van dat Wetboek wordt art. 899a.

Achter art. 899a wordt ingevoegd art. 899b:

De echtgenoot van den overledene wordt voor de toepassing der bepalingen van dezen titel met een wettig kind gelijkgesteld.

In art. 900 van dat wetboek wordt tusschen de woorden: „noch nakomelingen” en „noch broeders of zusters”, ingevoegd: „noch echtgenoot”.

In art. 901 van dat wetboek worden de woorden: „zonder nakomelingen overleden is”, vervangen door: „overleden is zonder nakomelingen en zonder echtgenoot na te laten”.

In art. 902 van dat wetboek worden de woorden: „zonder nakomelingen overleden” vervangen door: „overleden zonder nakomelingen en zonder echtgenoot na te laten”.

In art. 903 van dat wetboek worden de woorden: „zonder nakomelingschap overleden is” vervangen door: „overleden is zonder nakomelingen en zonder echtgenoot na te laten”, wordt de komma achter de woorden: „opgaande lijn” vervangen door een punt en vervallen de woorden: „en der overige zijdmagen.”

Art. 905 van dat wetboek vervalt.

Art. 906 van dat wetboek wordt gelezen:

De langstlevende vader of moeder erft alleen de nalatenschap van zijn kind, hetwelk overleden is zonder nakomelingen, echtgenoot of broeders of zusters na te laten.

Art. 908 van dat wetboek vervalt.

Art. 910 van dat wetboek wordt gelezen:

Indien de overledene wettige afstammelingen en (of) een echtgenoot achterlaat, erven de natuurlijke kinderen de helft van het aandeel hetwelk zij zouden gehad hebben, indien zij wettig waren geweest.

Zij erven de nalatenschap, indien de overledene noch wettige afstammelingen noch echtgenoot achterlaat.

Art. 911 van dat wetboek wordt gelezen:

In het geval voorzien bij de eerste alinea van het vorige artikel, wordt het overschot der nalatenschap, op de wijze als bij de tweede afdeling van dezen titel bepaald is, onder de wettige afstammelingen en den langstlevenden echtgenoot verdeeld.

Art. 912 van dat wetboek vervalt.

Art. 913 van dat wetboek wordt gelezen:

Ingeval een natuurlijk kind vooroverleden is, zijn de artikelen 888 en 889 van toepassing.

In *art. 917* van dat wetboek worden de woorden: „zonder nakomelingschap overleden” vervangen door: „overleden zonder nakomelingschap en zonder echtgenoot na te laten”.

In *art. 918* van dat wetboek worden de woorden: „geene nakomelingschap heeft nagelaten” vervangen door: „noch nakomelingen noch een echtgenoot heeft nagelaten.”

In het eerste lid van *art. 920* van dat wetboek vervallen de woorden: „met uitsluiting van den Staat” en wordt de komma achter het woord: „vorderen” vervangen door een punt.

In het tweede lid van *art. 920* van dat wetboek worden de woorden: „, en met uitsluiting van den Staat, aan de naaste bloedverwanten”, vervangen door: „aan de naaste bloedverwanten, die volgens de bepalingen der tweede afdeling erfgenamen kunnen zijn.”

Aan den elfden titel van het tweede boek wordt toegevoegd:

IVde AFDEELING.

Van den erfopvolging door den Staat.

Art. 920 a. Wanneer de overledene nakomelingen en (of) een echtgenoot nalaat, wordt voor de toepassing der bepalingen van dezen titel de Staat met een wettig kind gelijkgesteld, met dien verstande dat aan den Staat ten hoogste een vijfde gedeelte der nalatenschap te beurt valt en behoudens het bepaalde in de volgende artikelen.

Art. 920 b. Indien de waarde van de nalatenschap met inbegrip der goederen, waarover de overledene bij gifte onder de levenden beschikte, berekend overeenkomstig het bepaalde bij *art. 968*, niet meer bedraagt dan f 10 000 verwerpt de Staat in het geval bedoeld bij *art. 920 a* de nalatenschap.

Indien die waarde meer is dan f 10 000, doch niet meer dan f 50 000, bedraagt het erfdeel van den Staat een twintigste gedeelte der nalatenschap, met dien verstande dat het wordt ingekort tot zoodanig bedrag als noodig is om het overschot op f 10 000 te brengen.

Indien die waarde meer is dan f 50 000, doch niet meer dan f 100 000, bedraagt het erfdeel van den Staat een tiende gedeelte der nalatenschap, met dien verstande dat het wordt ingekort tot zoodanig bedrag, als noodig is om het overschot op f 47 500 te brengen.

Indien die waarde meer is dan f 100 000, doch niet meer dan f 500 000, bedraagt het erfdeel van den Staat drie twintigste gedeelten der nalatenschap, met dien verstande dat het wordt ingekort tot zoodanig bedrag als noodig is, om het overschot op f 90 000 te brengen.

Indien die waarde meer is dan f 500 000, bedraagt het erfdeel van den Staat een vijfde gedeelte der nalatenschap, met dien verstande dat het wordt ingekort tot zoodanig bedrag als noodig is om het overschot op f 425 000 te brengen.

Art. 920 c. Wanneer de overledene noch wettige of natuurlijke nakomelingen, noch een echtgenoot, doch wel bloedverwanten in de opgaande linie en (of) broeders en zusters of nakomelingen van deze laatste nalaat, bedraagt het erfdeel van den Staat, een vierde gedeelte der nalatenschap, met dien verstande dat het wordt ingekort tot zoodanig bedrag als noodig is om het overschot op f 5 000 te brengen.

Indien de waarde der nalatenschap, berekend overeenkomstig het bepaalde bij het eerste lid van *art. 920 b*, niet meer bedraagt dan f 5 000, verwerpt de Staat in het geval, bedoeld bij het eerste lid, de nalatenschap.

Art. 920 d. Wanneer de overledene noch wettige of natuurlijke nakomelingen, noch een echtgenoot, noch bloedverwanten in de opgaande linie, noch broeders of zusters of nakomelingen van deze laatste nalaat, bedraagt het erfdeel van den Staat een derde gedeelte der nalatenschap, met dien verstande dat het wordt ingekort tot zoodanig bedrag als noodig is, om het overschot op f 2 000 te brengen.

Indien de waarde der nalatenschap, berekend overeenkomstig het bepaalde bij het eerste lid van *art. 920 b*, niet meer bedraagt dan f 2 000, verwerpt de Staat in het geval, bedoeld bij het eerste lid, de nalatenschap.

Art. 920 e. In het geval, bedoeld in het vorig artikel, vervallen de goederen, voor zoover zij niet behooren tot het erfdeel van den Staat, aan den Staat onder den last om een evenredig deel van de schulden te voldoen, voor zoover de waarde der goederen toereikend is.

Art. 920 f. In alle de gevallen, bij deze afdeling voorzien, wordt het overschot der nalatenschap op de wijze, als bij de tweede en derde afdeling van dezen titel is bepaald onder de overige wettelijke erfgenamen verdeeld.

In *art. 924* van dat wetboek wordt de punt aan het slot vervangen door een komma en wordt achter het woord: „erfgenaam” gevoegd: „met uitzondering van den Staat.”

Art. 960 van dit wetboek wordt gelezen:

De legitieme portie of het wettelijk erfdeel is een gedeelte der goederen, hetwelk aan de bij de wet geroepene erfgenamen in de rechte linie, aan den langstlevenden echtgenoot en aan den Staat als erfgenaam wordt toegekend.

Over de legitieme portie of het wettelijk erfdeel mag de erflater noch bij gifte onder de levenden, noch bij uitersten wil beschikken.

Het laatste lid van *art. 961* van dat wetboek wordt gelezen:

Onder den naam van kinderen worden begrepen de langstlevende echtgenoot alsmede de verdere afstammelingen, in welken graad zij ook zijn; echter worden die afstammelingen alleen gerekend in plaats van het kind, hetwelk zij in de nalatenschap van den erflater vertegenwoordigen.

Voorstel van wet van den heer Treub c.s. omtrent de erfopvolging en de legitime portie.

Achter art. 963 van dat wetboek wordt ingevoegd:

Art. 963 a. Hetgeen de Staat volgens de vierde afdeeling van den elfden titel van dit boek bij versterf erft, is voor het volle bedrag wettelijk erfdeel.

Art. 964 van dat wetboek wordt gelezen:

Bij gebreke van bloedverwanten in de opgaande en nederdalende linie, van een echtgenoot en van natuurlijke, wettiglijk erkende kinderen, mogen de giften bij akte onder de levenden of bij uitersten wil gedaan, het geheele beloop der goederen van de nalatenschap bevatten, dat overblijft na aftrek van het wettelijk erfdeel van den Staat.

Het laatste lid van art. 1105 van dat wetboek vervalt. De tweede volzin van het eerste lid wordt gelezen: „Indien hij alleen erfgenaam is, vervalt het aan de bloedverwanten of aan de bloedverwanten in den volgende graad, voor zoover er bloedverwanten in den graad, waarin men erven kan, aanwezig zijn.

In art. 1125 van dat wetboek wordt tusschen het eerste en het tweede lid een nieuw lid ingevoegd, luidende:

De overige belanghebbenden kunnen met onderling goedvinden het aandeel van den Staat in geld uitbetalen.

In art. 1132 van dat Wetboek wordt onder 2°. achter de woorden: „hetzij bij versterf” ingevoegd: „met inbegrip van den Staat.”

In het eerste lid van art. 236 van dat wetboek wordt de komma achter „genieten” vervangen door een punt en vervallen de woorden: „en zonder dat dit voordeel immer het een vierde der boedels van den hertrouwden echtgenoot mag te boven gaan.”

In art. 949 van dat wetboek wordt de komma achter „geniet” vervangen door een punt en vervallen de woorden: „en zonder dat, in eenig geval, de beschikking het vierde deel van zijne goederen mag te boven gaan.”

Art. II.

Bij algemeenen maatregel van bestuur worden regelen gesteld omtrent de vertegenwoordiging van den Staat, wanneer hij als erfgenaam optreedt, alsmede omtrent de gevallen waarin en de wijze waarop de Staat gebruik maakt van de rechten, welke het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering ter verzekering hunner aanspraken aan erfgenamen toekennen.

Art. III.

Deze wet treedt in werking den 1sten Januari 1920.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

(263. 3.)

MEMORIE VAN TOELICHTING.

In verband met de hooge eischen welke aan den Staat worden gesteld voor verbetering van maatschappelijke verhoudingen en toestanden en welke in de toekomst in nog hoogere mate gesteld zullen worden, werd in de vergadering van de Tweede Kamer van 13 November jl. door den eersten ondergeteekende in herinnering gebracht, dat door hem reeds meer dan 25 jaar geleden werd aangedrongen op eene sterke beperking van het wettelijk erfrecht en op invoering van Staatserfrecht. (Handelingen 1918—1919, blz. 369).

Gedoeld werd daarmede op het opstel „Staatserfrecht”, verschenen in het tijdschrift „*Vragen des Tijds*” jaargang 1891 en later opgenomen in den bundel, welke onder den titel: „*Sociale Vragen, verzamelde opstellen van Prof. Mr. M. W. F. TREUB*” in 1904 door de firma H. D. TJEENK WILLINK en Zoon te Haarlem werd uitgegeven. Het voorstel van ondergeteekenden beoogt de daar ontwikkelde denkbeelden in de wettelijke regeling van het Nederlandsche erfrecht op te nemen. De hieronder volgende beschouwingen zijn dan ook in hoofdzaak aan dat opstel ontleent.

Het Nederlandsche erfrecht, gelijk het in het tweede boek van het Burgerlijk Wetboek is geregeld, is geheel verouderd. Het roept, bij gebreke van nadere verwanten, de bloedverwanten tot in den twaalfden graad tot de nalatenschap; eerst als er zelfs zulke verre verwanten van den overledene niet zijn te vinden, komt de langstlevende echtgenoot als erfgenaam op.

Staat eindelijk iemand zóó alleen op de wereld, dat hij echtgenoot noch magen heeft, dan vervalt zijn nalatenschap aan den Staat. Ons recht beschouwt den Staat evenwel niet als erfgenaam; hij erft het nagelaten vermogen niet, maar neemt het als onbeheerd goed tot zich, omdat er zich niemand opdoet, die er aanspraak op maken kan.

Van het wettelijk erfrecht kan worden afgeweken bij testament. Het recht van testeeren is evenwel niet onbeperkt; het is gebonden aan de zoogenaamde legitime portie, welke de wet aan de erfgenamen in de rechte linie teekent.

De regeling van het erfrecht, gelijk die in ons Burgerlijk Wetboek is neergelegd, is historisch niet moeilijk te verklaren. Zij is echter geheel uit den tijd en vindt in de hedendaagsche maatschappelijke toestanden reeds lang geen rechtvaardiging meer. Het toekennen van een wettelijk erfrecht aan verre bloedverwanten, die men hoogstens bij toeval kent, vindt in ons rechtsgevoel geen steun en het achterstellen van den langstlevenden echtgenoot zelfs bij zulke onbekende verre bloedverwanten wordt als schreeuwend onrecht gevoeld.

Terwijl ons burgerlijk recht over het algemeen onder den invloed van het Romeinsche recht individualistisch van aard is, leeft in het wettelijk erfrecht de oude Germaansche familie-gemeenschap na. Die familie-gemeenschap en hare beteekenis voor de Germaansche maatschappij kennen alleen enkele geschiedvorschers: de hedendaagsche maatschappij is daaraan reeds sedert eeuwen ontgroeid. Het op den ouden familieband opgebouwde erfrecht is dan ook reeds sedert lang een anachro-